

עדנה גורני

עורכת מדור שירת הסביבה

ציטוט מומלץ

גורני ע. 2019. גלוי עין וחבוי לב /
טוביה ריבנר. אקולוגיה וסביבה 10(4).

מנזקי סופת ההוריקן אירמה. פלורידה, ספטמבר 2017

מנזקי סופת ההוריקן אירמה. פלורידה, ספטמבר 2017

גלוי עין וחבוי לב / טוביה ריבנר

4 בינואר, 2020

גיליון חורף 2019 / כרך 10(4) / היערכות למשבר
האקלים

שירת הסביבה

תנים נושאי פלבת פלשו מִצֵּפּוֹן וּמִמְזָרְח.

בַּעֲקֻבוֹתֵיהֶם הַתְּפִשְׁטָה עֲכָבְרַת בְּנַחֲלֵי הַגְּלִיל דְּלֵי הַמִּים וּבְאֲגָמָיו.

קִדְחַת הַנִּילוֹס נְגִלִית בְּכָל יִשְׂרָאֵל.

נפנוף כנפי פרפר בדרום אמריקה עלול לגרום לרעש בשבר
הסורי אפריקאי. סימנים ראשונים הרגשו בסביבות טבריה.
האי שצמח בכנרת גדל, פני המים יורדים.
בקנדה ובקליפורניה סופות ענק של אש.
הוריקנים, טיפונים, צונמים רודפים זה את זה.
בשונית הגדולה מול אוסטרליה גונעים האלמגים.
דרום היבשת מתיבש ולעדרי הפרות והכבשים אין מה לשתות
הקרחונים נמסים בכל מקום. שטפונות, שטפונות, שטפונות.
האם האל מלא רחמים? האם הוא סולל דרך לרע? גם זה וגם זה?
אל – אלמו.
מלך המשאלות, מלך האשליות, מלך הלא נודע
אנא הושענא

**טוביה ריבנר, חתן פרס ישראל לשירה, משורר, מתרגם, עורך וצלם, הלך לעולמו בגיל 95 ב-
29 ביולי 2019.**

בין המילים

גלוי עין וחבוי לב – כותרת מושכת ומסקרנת. בין שני חלקיה המנוגדים (והמשלימים) משתרע המהלך השירי שמתחיל במה שרואה העין ומסתיים במה שחבוי בלב. ומה שגלוי לעין בשיר זה הוא צונמי של אסונות טבע ומחלות שחלק מהם הוא ללא ספק תוצאה של שינוי האקלים. המחלות – כלבת, עכברת וקדחת הנילוס – רודפות זו את זו, תיאור שאינו מציע קשר סיבתי בין המחלות אלא נועד להגביר את תחושת הבהילות והאיום. בהמשך מצביע המשורר על קשר אפשרי בין אירועים – כמו נפנוף כנפי פרפר – שינוי קטן שעשוי לגרום לתופעה בקנה מידה גדול. ייתכן שהמשורר רומז כאן לשבר אישי, לרעידת האדמה הפרטית שפקדה את משפחתו, כאשר עקבותיו של בנו אבדו בדרום אמריקה. ואולי גם זה וגם זה, כפי ששואל המשורר בסוף השיר. העין רואה גם את נחלי הגליל דלי המים ואת האי שצומח בכינרת בעקבות ירידת מפלס המים. כמה אירוני השימוש במילה צומח לתיאור מצב של התייבשות ממושכת.

שינוי האקלים מוזכר בשיר בציון סופות – סופות של אש, כלומר שרפות ענק, סופות של רוח, הוריקנים וטיפונים, וסופות של מים. האי-יציבות האקלימית גורמת לתופעות קיצוניות של שרפות ובצורות מצד אחד ושל המסת קרחונים ושיטפונות מצד אחר. הטמפרטורות העולות והחומציות גורמות למוות של שוניות אלמוגים באוקיינוסים. ביבשה, במים באוויר – אורח חייו המזהם, המבזבז וזולל המשאבים, משנה את האקלים ומביא לאסונות, למלחמות, לרעב ולפליטים, אך ביום-יום איננו מודעים לכך ואיננו רוצים לחשוב על כך, כאילו מדובר בתופעה לא מורגשת, כמשק כנפי פרפר.

ומה חבוי בלב? השאלות. ההתרסות. המבט והמבע הכפולים: אישי מול גלובלי, קטן מול גדול, חם מול קר, אש מול מים, אל מלא רחמים אל מול אל שסולל דרך לרוע. ואולי גם זה וגם זה? אי אפשר שלא להיזכר בשירו של יהודה עמיחי 'אל מלא רחמים' ובמיוחד בשורות: "אלמלא האל מלא רחמים / היו הרחמים בעולם ולא רק בו." האל אצל ריבנר שותק, אילם. יתרה מכך, האל עצמו הוא האלם, ומולו, מול האלם הזה ומול העולם הזה אפשר להביע משאלות, לשגות באשליות ולבקש דבר אחד – אנא הושיע.

מקורות

1. טוביה ריבנר. 2019. עוד לא עוד. ירושלים: מוסד ביאליק.